

Jaczewski, Bohdan

Posiedzenie Komitetu Historii Nauki i Techniki PAN

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 17/4, 789-793

1972

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

POWOŁANIE KOMITETU HISTORII NAUKI I TECHNIKI PAN NA LATA
1972—1974

W marcu 1972 r. Sekretariat Naukowy Wydziału Nauk Społecznych powołał na nową trzyletnią kadencję członków Komitetu Historii Nauki i Techniki PAN. Komitet jako jedyny w Wydziale I otrzymał obok dotychczasowych kompetencji uprawnienia Rady Naukowej.

Funkcję przewodniczącego objął dotychczasowy przewodniczący Rady Naukowej Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN prof. Bogusław Leśnodorski. Zastępcami przewodniczącego zostali prof. Jerzy Bukowski i doc. Jerzy Dobrzycki. W skład Prezydium ponadto weszli: doc. Zdzisław Kowalewski, prof. Eugeniusz Olszewski, prof. Ksawery Rowiński, prof. Bogdan Suchodolski oraz sekretarze naukowci: dr Bohdan Jaczewski i do spraw Rady Naukowej dr Małgorzata Terlecka. W skład Komitetu jako członkowie weszli: doc. Józef Babicz, prof. Henryk Barycz, doc. Stanisław Brzozowski, doc. Paweł Czartoryski, doc. Maria Dembowska, prof. Eugeniusz Geblewicz, prof. Jerzy Gomoliszewski, prof. Karol Górski, prof. Antonina Halicka, prof. Włodzimierz Hubicki, prof. Tadeusz Jaczewski, doc. Ludmiła Karpowiczowa, prof. Bolesław Kasprowicz, prof. Zygmunt Kolanowski, prof. Bolesław Krupiński, prof. Kazimierz Maślankiewicz, doc. Józef Miąso, prof. Jerzy Michalski, prof. Michał Odlanicki-Poczobutt, prof. Kazimierz Opalek, prof. Jan Pazdur, prof. Tadeusz Piech, prof. Irena Pietrzak-Pawłowska, dr Waldemar Rolbiecki, prof. Wacław Różański, prof. Paweł Rybicki, prof. Eugeniusz Rybka, prof. Marian H. Serejski, dr Zofia Skubała-Tokarska, doc. Irena Stasiewicz-Jasiukowa, doc. Stanisław Szpilczyński, doc. Alfred Wiślicki, prof. Waldemar Voisé, prof. Antoni Zabko-Potopowicz.

Bohdan Jaczewski

POSIEDZENIE KOMITETU HISTORII NAUKI I TECHNIKI PAN

W dniu 2 czerwca 1972 r. odbyło się pierwsze w nowej kadencji plenarne posiedzenie Komitetu Historii Nauki i Techniki. Obradom przewodniczył prof. Bogusław Leśnodorski, który w zagajeniu podziękował przewodniczącemu Komitetu w minionej kadencji prof. Jerzemu Bukowskiemu za długoletnią owocną działalność oraz przedstawił zadania, prace bieżące i plan pracy Komitetu na najbliższy okres.

Komitet w oparciu o referat podsekcji Naukoznawstwa, Historii Nauki i Techniki II Kongresu Nauki Polskiej opracuje prognozy rozwoju historii nauki i techniki do roku 1985. Liczne zadania Komitetu zostaną zrealizowane przy współudziale dotychczas istniejących i nowo powstałych komisji. W przygotowaniach przypadających w 1973 r. obchodów 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika uczestniczy Komisja Kopernikańska, której przewodnictwem objął prof. J. Bukowski. Jednym z zadań Komitetu będzie ocena za ostatnie lata czasopism naukowych z zakresu historii nauki i techniki; ocenę przygotowuje Komisja do spraw Wydawnictw pod przewodnictwem prof. B. Leśnodorskiego. Grupa Narodowa Komitetu Międzynarodowej Współpracy w zakresie Historii Techniki pełnić będzie pod przewodnictwem prof. I. Pietrzak-Pawłowskiej funkcje Komisji Historii Techniki. Wymieniona Komisja opracuje m.in. projekt syntezy historii techniki.

W celu przygotowania ekspertyzy na temat roli historii nauki i techniki

w zakresie upowszechniania wiedzy powołano Komisję pod przewodnictwem prof. W. Voisé. Nadal będzie funkcjonować Komisja do Spraw Nauczania Historii Nauki i Techniki, której przewodniczy prof. E. Olszewski.

W następnym punkcie posiedzenia doc. J. Dobrzycki mówił o przygotowaniach naukowych do obchodów pięćsetlecia urodzin Mikołaja Kopernika. W Zakładzie Historii Nauki i Techniki PAN przygotowywane są *Dzieła wszystkie* M. Kopernika oraz realizowana jest seria „*Studia Copernicana*”. Różne wydawnictwa polskie przygotowują również szereg publikacji naukowych i popularnonaukowych. Dzieło Kopernika tłumaczone jest w wielu krajach. W ostatnim dziesięcioleciu ukazały się przekłady rosyjski i hiszpański (w Meksyku); w przygotowaniu są przekłady: niemiecki, japoński, francuski i hindi.

Dzięki zabiegom organizacyjnym Międzynarodowej Unii Historii i Filozofii Nauki kopernikowskie sesje naukowe planowane w różnych krajach są skoordynowane w czasie: pierwsze imprezy tego rodzaju odbędą się w grudniu br. W początkach 1973 r. odbędą się sesje ANZSRR oraz Royal Society. W rocznicę urodzin (19 II) otwarta zostanie wystawa w Bibliothéque Nationale w Paryżu. Dalsze konferencje to sympozjum w Rzymie (Kopernik i nowożytna kosmologia) i w Paryżu (Centre Internationale de Synthése). We wrześniu 1973 w Polsce odbędą się Colloquia Copernicana — zbiór sympozjów na temat treści i wpływu dzieła Kopernika — oraz nadzwyczajny kongres Międzynarodowej Unii Astronomicznej.

Po złożeniu informacji doc. J. Dobrzycki i doc. P. Czartoryski wręczyli profesorom J. Bukowskiemu i B. Suchodolskiemu przygotowany w Pracowni Badań Kopernikańskich Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN tom pierwszy *Dzieł wszystkich* Mikołaja Kopernika.

Następnie prof. E. Olszewski referował w imieniu Komisji do Spraw Nauczania Historii Nauki i Techniki projekt *Memoriału w sprawie nauczania w Polsce historii nauki i historii techniki*. W *Memoriale* podkreślono, że w ciągu ostatnich 20 lat uformowała się polska szkoła historii nauki i techniki, która wniosła poważny wkład metodologiczny i merytoryczny do światowego rozwoju tych dyscyplin, a w szczególności przyczyniła się do ich powiązania z naukoznawstwem i technoznawstwem, stwarzającymi teoretyczne podstawy polityki naukowej i technicznej. Z drugiej strony w *Memoriale* bogato udokumentowano, że historia nauki i historia techniki nie znalazły dotychczas właściwego miejsca w organizacji polskiego szkolnictwa wszystkich stopni. W tej sytuacji Komisja wysunęła szereg wniosków organizacyjnych i programowych. Stwierdzono mianowicie, że należy uruchomić dla celów dydaktycznych potencjał kadrowy zgromadzony przede wszystkim w ZHNIiT bądź przez nałożenie na Zakład obowiązku świadczeń dydaktycznych na rzecz wyższych uczelni, bądź też przez powołanie w oparciu o Zakład placówki (ew. instytutu) podlegającej Polskiej Akademii Nauk oraz Ministerstwu Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. W ten sposób można by szybko uruchomić, przede wszystkim w ośrodkach warszawskim, krakowskim i wrocławskim, nowe wykłady fakultatywne z historii nauki i techniki; niektóre z tych wykładów weszłyby w skład normalnych planów studiów.

Memoriał również postuluje stworzenie na wydziałach historycznych niektórych uniwersytetów możliwości specjalizowania się w zakresie historii nauki, a w Uniwersytecie Warszawskim — także w zakresie historii techniki łącznie z historią kultury materialnej. Studia doktoranckie z zakresu historii nauki i techniki powinien prowadzić ZHNIiT. Autorzy *Memoriału* przewidzieli dyskusje specjalistyczne nad zakresem zagadnień historycznonaukowych i historycznotechnicznych, które należałoby uwzględnić w programach szkolnych. Rezultatem takich dyskusji byłoby ustalenie przez władze oświatowe odpowiednich zaleceń; również rozdziały i fragmenty podręczników szkolnych różnych poziomów i przedmiotów powinny być zdaniem autorów *Memoriału* opiniowane przez historyków

nauki i techniki, zaś zagadnienia historycznonaukowe i historycznotechniczne należałoby traktować bardziej jednolicie w podręcznikach z jednego przedmiotu dla kolejnych lat nauczania. Wreszcie uznano za celowe przeprowadzenie przez odpowiednie władze oświatowe badań nad realizacją w szkołach istniejącego programu nauczania w zakresie dotyczącym historii nauki i techniki.

Jednocześnie Komisja wysunęła propozycje: 1) opracowania przez Komitet Historii Nauki i Techniki planu wydania serii oryginalnych i tłumaczonych książek z zakresu powszechnej i polskiej historii nauki i historii techniki; wydawnictwa te stanowiłyby podstawę do kształcenia i dokształcania nauczycieli; 2) zwrócenia się do ZHNT z wnioskiem o utworzenie w Krakowie Zespołu badań nad nauczaniem historii nauki i techniki w oparciu o kadre pracowników Instytutu Historii Wyższej Szkoły Pedagogicznej oraz Sekcji Historii Okręgowego Ośrodka Metodycznego.

W ożywionej dyskusji nad memoriałem zabrali głos: doc. S. Szpilczyński, mgr Cz. Majorek, doc. Z. Kowalewski, doc. J. Maternicki, dr K. Fiedor, prof. A. Żabko-Potopowicz, prof. B. Suchodolski, doc. I. Stasiewicz-Jasiukowa, prof. J. Bukowski, prof. A. Halicka, prof. Z. Kolankowski, doc. M. Dembowska, prof. W. Jewsiewicki, prof. J. Pietrzak-Pawłowska, dr W. Rolbiecki.

Postulowano m.in. konieczność szerszego uwzględniania historii nauki i techniki w programach szkół wszystkich stopni. Akcentowano możliwość szybkiego wprowadzenia historii nauki i techniki do programów uniwersyteckich studiów historycznych (doc. J. Maternicki); wskazywano na częściową rezygnację (również w szkołach średnich) z nauczania historii politycznej na rzecz historii kultury (dr K. Fiedor) oraz postulowano potrzebę uwzględniania elementarnych informacji z historii nauki i techniki w szkolnictwie podstawowym (mgr C. Majorek). Podkreślono trudności wynikające z braku zaplecza kadrowego dla prowadzenia zajęć uniwersyteckich z zakresu historii medycyny oraz konieczność stworzenia cenzusu historyka medycyny (doc. S. Szpilczyński); wysunięto sprawę właściwego prowadzenia zajęć z historii nauki w wyższych szkołach rolniczych i leśnych, których studenci muszą zdobyć ogromną liczbę wiadomości współczesnych (prof. A. Żabko-Potopowicz). Obecnie lansowane jest hasło usunięcia treści historycznych z różnych dyscyplin i koncentracji wyłącznie na sprawach aktualnych. Przeciwdziałać można ukazując znaczenie historii nauki dla rozwoju poszczególnych dyscyplin, dla sprawy wychowania współczesnego człowieka. Nie należy wyprowadzać „wkładek historycznych” do opracowań dotyczących poszczególnych dyscyplin; istotne znaczenie ma historyczne ujęcie rozwoju danej dyscypliny, które doprowadza do aktualnego stanu wiedzy (prof. J. Bukowski). Przy dużej obecnie specjalizacji naukowej istnieje zapotrzebowanie na wiedzę ogólną; studenci potrzebują historii nauki, spełniającej funkcję integrującą. Świadczy o tym m.in. memoriał, w którym słuchacze bibliotekoznawstwa postulują zwiększenie godzin wykładów z historii nauki i techniki (doc. I. Stasiewicz). Doniosłe znaczenie historii nauki i techniki dla pracy bibliotekarzy wymaga nie tylko pozostawienia dotychczasowych wykładów, ale również szerszego programu zajęć z zakresu historii nauki i techniki na studiach bibliotekoznawczych (doc. M. Dembowska). Wskazywano możliwości kształcenia na poziomie magisterskim, nie tylko na wydziałach historycznych, ale również na innych wydziałach uniwersyteckich (prof. A. Halicka, doc. Z. Kowalewski). Podkreślano znaczenie studium podyplomowego dającego wiedzę ogólną i specjalistyczną z zakresu historii nauki i techniki (prof. Z. Kolankowski).

W trakcie dyskusji uznano, że Zespół Badań nad Nauczaniem Historii Nauki i Techniki winien opracować zagadnienie — jak rozwiązać proporcje między współczesnością a historią w poszczególnych dyscyplinach. *Memoriał* Komisji zbyt wiąże historię nauki z wydziałami historycznymi. Powinna powstać placówka

poświęcona ogólnym problemom historii nauki, prowadząca równocześnie zajęcia specjalistyczne w różnych dziedzinach, tak zorganizowane ośrodki kształciłyby również nauczycieli (prof. B. Suchodolski). Realizacja *Memoriału* rzutuje na koncepcje programowe w szkołach wyższych, w PAN oraz w instytutach resortowych; należy więc przygotować go w dwóch wersjach: dla PAN, Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki oraz dla Ministerstwa Oświaty (prof. I. Pietrzak-Pawłowska). Wobec niewystarczającego zrozumienia roli historii nauki i techniki jako dyscypliny naukowej istotnym zadaniem Komitetu będzie wyjaśnienie jej roli i stworzenie odpowiedniej atmosfery dla jej rozwoju (dr W. Rolbiecki). Istnieje potrzeba propagandy znaczenia historii nauki i techniki; dużą rolę mogą odegrać w tej sprawie Koła Przyjaciół Techniki przy NOT (prof. W. Jewsiewicki).

W podsumowaniu prof. E. Olszewski podkreślił, że w obecnym zamkniętym systemie wydziałowym uniwersyteckie ośrodki historii nauki i techniki najłatwiej uruchomić przy wydziałach historycznych. Próbowano usuwania treści historycznych należy przeciwdziałać metodą przedstawiania kierunków rozwojowych w poszczególnych dyscyplinach, co ułatwia przyjmowanie nowych treści. Prof. Olszewski wypowiedział się za przygotowaniem jednej, skorygowanej przez Komisję, wersji *Memoriału*, który zawierać będzie wnioski skierowane do różnych adresatów.

Następnie Komitet uchwalił wniosek skierowany do Kierownictwa ZHNT o utworzenie Zespołu Badań nad Nauczaniem Historii Nauki i Techniki z siedzibą w Krakowie. Przyjęto również propozycję, aby Komisja dokonała korektur *Memoriału* i przedstawiła Prezydium Komitetu nowe opracowanie do końca czerwca br.

W dalszym ciągu obrad prof. B. Suchodolski zapoznał zebranych z bieżącą działalnością Zakładu Historii Nauki i Techniki oraz zwrócił uwagę na istotne grupy zagadnień zawarte w rozesłanym wszystkim członkom Komitetu *Sprawozdaniu z działalności Zakładu za rok 1971*. W dyskusji nad sprawozdaniem udział wzięli: prof. prof. Z. Kolankowski, J. Michalski, E. Olszewski, J. Pazdur, M. H. Serejski oraz doc. M. Dembowska; na plan pierwszy wysunęły się zagadnienia związane z wydawnictwami Zakładu. Prof. J. Michalski zaproponował, aby w sprawozdaniu został uwzględniony i odrębnie potraktowany rozwój naukowy pracowników Zakładu — sprawa uzyskiwania przez nich stopni i tytułów naukowych. Sprawozdanie zostało przez członków Komitetu zaopiniowane pozytywnie i przyjęte — z uwzględnieniem zgłoszonych uzupełnień. Postawiono również, że na następnym posiedzeniu Komitetu przedstawione zostanie obszernie sprawozdanie z kształcenia pracowników etatowych oraz współpracowników Zakładu.

W dalszym ciągu posiedzenia powołano Komisję w sprawie przewodu habilitacyjnego doc. A. Wiślickiego w następującym składzie: doc. J. Babicz — przewodniczący, prof. J. Bukowski oraz prof. W. Różański — członkowie.

Na wniosek Komisji w sprawie przewodu habilitacyjnego dr R. W. Wołoszyńskiego (w składzie: prof. B. Suchodolski — przewodniczący oraz prof. prof. J. Michalski i M. H. Serejski; rozprawa habilitacyjna *Związki polsko-rosyjskie w naukach społecznych 1801—1830*), jednogłośnie otwarto przewód habilitacyjny oraz powołano następujących recenzentów: prof. prof. L. Bazyłowa, Z. Kolankowski i B. Leśnodorskiego.

Prof. E. Olszewski przedstawił dotychczasowy przebieg przewodu doktorskiego mgra J. Róziewicza oraz wyniki publicznej obrony rozprawy doktorskiej, która odbyła się 9 grudnia 1971 r. W głosowaniu tajnym Komitet Historii Nauki i Techniki jednogłośnie uchwalił naćnienie J. Róziewiczowi stopnia doktora nauk humanistycznych w zakresie historii nauki.

W przewodzie doktorskim mgra J. Thora powołano Komisję (w składzie: doc. A. Wiślicki — przewodniczący oraz: prof. J. Bukowski i prof. J. Pazdur — członkowie) oraz następujących recenzentów: prof. E. Olszewski, prof. M. Subo-

towicz i dr hab. T. Nowak. Temat rozprawy doktorskiej mgra J. Thora „*Artis Magnae*” K. Siemienowicza jako wzór i źródło dzieł późniejszych, promotorem jest prof. Z. Pajęczkowski.

Otwarto następujące przewody doktorskie: mgr H. Goryszewskiego (praca: *Zagadnienia państwa prawnego oraz nauk administracyjnych w pracach profesora Szkoły Głównej Warszawskiej Antoniego Okolskiego*, promotor — prof. B. Leśnodorski); mgr P. Hübnera (praca: *Polityka Państwa Ludowego wobec nauki w latach 1944—1952*, promotor — prof. B. Leśnodorski); mgr H. Hagemajer (praca: *Oskar Lange a teoria współczesnej fazy kapitalizmu monopolistycznego 1920—1945*, promotor — prof. E. Lipiński); mgr I. Ulatowskiej (praca: *Oskara Langego droga do socjalistycznej gospodarki planowej*, promotor — prof. J. Pajestka) oraz mgr R. Torchalskiego (praca: *Teoria społeczna Józefa Supińskiego*, promotor — doc. T. Kowalik).

Na wniosek Kierownictwa Zakładu w tajnym głosowaniu wszczęte zostało postępowanie w sprawie nadania tytułu naukowego profesora nadzwyczajnego następującym docentom: J. Babiczowi, J. Dobrzyckiemu, Z. Kowalewskiemu i S. Szpilczyńskiemu. Powołano odpowiednie Komisje i recenzentów dorobku naukowego kandydatów. Dla doc. J. Babicza: prof. A. Halicka — przewodnicząca, prof. J. Gomoliszewski i prof. W. Różański; recenzenci: prof. A. Chałubińska, prof. St. Leszczycki i prof. A. Żabko-Potopowicz. Dla doc. J. Dobrzyckiego: prof. B. Suchodolski — przewodniczący, prof. K. Górski i prof. E. Rybka; recenzenci: prof. M. Biskup, prof. W. Voisé i prof. W. Zonn. Dla doc. Z. Kowalewskiego: prof. E. Geblewicz — przewodniczący, prof. B. Leśnodorski i prof. W. Voisé; recenzenci: prof. J. Chałasiński, prof. D. Gałaj i prof. T. Kotarbiński. Dla doc. S. Szpilczyńskiego: prof. W. Voisé — przewodniczący, prof. B. Suchodolski i doc. S. Brzozowski; recenzenci: prof. T. Bilikiewicz, prof. J. Leszczyński i prof. K. Rowiński.

Zaopiniowano pozytywnie sprawę zatrudnienia na stanowisku adiunkta dra J. Rózewicza i dra L. Zachera oraz sprawę przedłużenia umowy na stanowisku adiunkta doktorom: B. Jaczewskiemu i Z. Rzepie.

Komitet upoważnił Prezydium do opiniowania wniosków w sprawach przedłużania zatrudnień pracowników ZHNI¹ zastrzegając obowiązek informowania członków Komitetu o powyższych decyzjach.

Bohdan Jaczewski

II POLSKO-RADZIECKIE SYMPOZJUM O ROSYJSKO-POLSKICH KONTAKTACH W DZIEDZINIE GEOLOGII I GEOGRAFII

W dniach 12—19 VI 1972 odbyło się w Leningradzie II Polsko-Radzieckie sympozjum pn. *Historia kontaktów rosyjsko-polskich w dziedzinie geologii i geografii*. Organizatorami spotkania byli: Polska Akademia Nauk (Muzeum Ziemi oraz Zakład Historii Nauki i Techniki), Towarzystwo Geograficzne ZSRR, Komisja Poznania Geologicznego ZSRR, Instytut Geologiczny AN ZSRR, Instytut Historii Przyrodznawstwa i Techniki AN ZSRR, Instytut Geologii i Geochronologii Prekambru AN ZSRR, Wszeczwiązkowy Geologiczno-Poszukiwawczy Naukowo-Badawczy Instytut Naftowy Ministerstwa Geologii ZSRR, Moskiewski Uniwersytet Państwowy im. M. W. Łomonosowa oraz Leningradzki Uniwersytet Państwowy im. A. A. Żdanowa.

Sympozjum poprzedzone zostało niemal trzyletnim okresem prac przygotowawczych. Zgodnie z rezolucją podjętą na I Sympozjum, które odbyło się w 1969 r. w Warszawie¹, w znacznym stopniu udało się „rozszerzyć wzajemną informację naukową o badaniach polskich i radzieckich uczonych oraz ustalić jej formy”.

¹ Por. W. W. Tichomirow, K. Maślankiewicz: *Polsko-radzieckie sympozjum o rosyjsko-polskich kontaktach w dziedzinie geologii i geografii*. „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 1970 nr 1 s. 208—214.